

УДК 378.1: 338.242

Я. І. Цебро,
к. е. н., доцент кафедри державного управління та педагогічного менеджменту,
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Y. Tsebro,
Ph.D., assistant professor of public administration and educational management,
Sumy regional institute of postgraduate education

DIRECTIONS OF INNOVATION ACTIVITY IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Вибір інноваційно орієнтованого шляху розвитку здатен забезпечити ВНЗ високу якість підготовки випускників й підвищити рівень інтеграції ринку освітніх послуг у ринок праці. На сучасному ринку попит є основним чинником, що регулюють обсяги пропозицій виробника. Формування стратегії й тактики розвитку ВНЗ із урахуванням і на основі його інноваційного потенціалу дозволить на всіх стадіях його інноваційного циклу зміцнити конкурентні переваги й зайняти свою нішу в умовах формування механізму інноваційного розвитку, тобто прогнозувати потреби в обсягах і формах освітніх послуг, розробляти й тиражувати на ринок продукти інноваційної діяльності.

Впровадження інновацій в освітній сфері є процесом дуже складним і багатогранним. У зв'язку з тим, що сам освітній процес має багато як організаційних, так і операційних аспектів, то розробка та впровадження інновацій у ВНЗ має здійснюватись передусім шляхом створення системи управління інноваційним процесом.

The choice of innovation oriented development paths capable of providing the higher educational institutions with a high quality of training of graduates and increase the level of integration of the market of educational services in the labour market. In today's market demand is the main factor regulating the volume manufacturer. The formation of the strategy and tactics of the higher educational institutions subject and on the basis of its innovative capacity will allow at all stages of the innovation cycle to strengthen competitive advantages and to find its niche in the conditions of formation mechanism of innovative development, i.e. forecasting the level and types of educational services, to develop and scale up the market with innovative products.

Innovation in education is a very complex process and multi-faceted. Due to the fact that the educational process has many organizational and operational aspects, the development and implementation of innovation in higher education should be carried out primarily by establishing a system of managing the innovation process.

*Ключові слова: інновація, управління інноваціями, конкурентоспроможність, ринок, освітня діяльність.
Key words: innovation, innovation management, competitiveness, market, educational activities.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних соціально-економічних умовах будь-який суб'єкт освітньої діяльності концентрує в собі комплекс ресурсів (фінансових, трудових, інформаційних, матеріально-технічних і ін.), що дозволяє забезпечити задану якість освітнього процесу. Ефективне управління ВНЗ може бути забезпечене лише із застосуванням адекватних методів управління, що включають постановку цілей, виробіток стратегії, визначення необхідних ресурсів і підтримки взаємин із зовнішнім середовищем, що в комплексі дозволить розв'язати питання конкурентоспроможності ВНЗ.

У контексті забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ важливої складовою є чутливість управління до змін у зовнішньому середовищі й, оскільки сучасній економіці властива підвищена інноваційна активність, актуальними є питання переходу ВНЗ на інноваційний шлях розвитку [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням різних аспектів розвитку вищої школи, зокрема і на інноваційній основі, на макро-, мезо- та мікрорівнях приділяли увагу у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Х. Боуен, Т. Шульц, Р. Солоу, В. Андрущенко, В. Антошкіна, О. Грішнова, І. Каленюк, К. Корсак, О. Левченко та інші [3; 5; 7].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення основних напрямів впровадження інновацій в діяльності вищих навчальних закладів в контексті, підвищення конкурентоспроможності випускників та рівня якості їх підготовки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інновації в освітній діяльності або освітні інновації — це інновації, під якими розуміється будь-яка цільова діяльність, організаційне рішення, система, процедура

чи метод здійснення освітньої діяльності, які суттєво відрізняються від усталеної практики і вперше використовуються у даній організації та спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування та розвитку організації в умовах конкуренції.

Особливо важливими для розвитку прогресивних підходів до освіти стали зміни в соціальній ролі знань та пізнавально-творчих можливостей людини. На сучасному етапі характерними ознаками інноваційного розвитку освіти є:

- побудова навчання в контексті безперервного процесу;

- формування напрямку на створення для студентів можливостей займати не стільки активну, скільки ініціативну позицію в навчальному процесі;

- сприяти студентам не лише засвоювати матеріал, а пізнавати світ, вступаючи з ними в активний діалог, самому шукати відповіді і не зупинятися на знайденому як на безперечній істині.

Для інноваційного типу освіти характерні універсальність, комплексність, що забезпечує основу сучасного світогляду про єдність ноосфери, соціосфери і психосфери.

При цьому зарубіжний та вітчизняний досвід свідчать, що інновації, які впроваджуються, нерідко дають досить суперечливі результати. З одного боку, вони, безсумнівно, удосконалюють діяльність навчальних закладів, дають імпульс творчій ініціативі, створюють студентам комфортні умови для навчання. Але, з іншого боку, мають явну тенденцію володіти нерідко лише зовнішньою привабливістю і, крім того, створюють складні проблеми в соціально-виховному плані, що вимагає застосування системного підходу до вирішення питання інноваційного розвитку вищої освіти [4].

Впровадження інновацій в освітній сфері є процесом дуже складним і багатогранним. У зв'язку з тим, що сам освітній процес має багато як організаційних, так і операційних аспектів, то розробка та впровадження інновацій у ВНЗ має здійснюватись передусім шляхом створення системи управління інноваційним процесом. Дана система на рівні навчального закладу має складатися з управляючої підсистеми до якої входять ректор, проректори, що відповідають за основні напрямки роботи та керівник відділу, який відповідає за інноваційну діяльність. Особливістю даної системи є те, що вона повинна пронизувати всі ланки (кафедри), що безпосередньо надають освітні послуги. Сам відділ, на який буде покладатися відповідальність за інноваційну діяльність має виступати лише консультативним органом, та координатором даної роботи у ВНЗ. Виконання ж програм з реалізації інноваційних проектів має відбуватися як на рівні кафедр, так і на рівні керівництва ВНЗ. Останнє буде визначатися рівнем складності та необхідністю наявних повноважень для реалізації конкретного інноваційного проекту.

Поряд з цим, даний процес не має бути хаотичним, а реалізовуватись у відповідності до розробленої та прийнятої програми з розвитку інноваційної діяльності, яка має встановлювати чіткі цілі, пріоритети та напрями інноваційної діяльності, а також визначати керівників та виконавців таких інноваційних проектів.

Серед основних напрямів інноваційного менеджменту у ВНЗ мають бути такі, як [4]:

- стратегічне управління;
- операційна діяльність;
- управління якістю освітніх послуг;
- маркетинг;
- фінанси;
- кадри;
- науково-дослідна робота;
- робота з стейкхолдерами;
- культурний рівень;
- корпоративне управління.

Вибір інноваційно орієнтованого шляху розвитку здатен забезпечити ВНЗ високу якість підготовки фахівця й підвищити рівень інтеграції ринку освітніх послуг у ринок праці. На сучасному ринку попит є основним чинником, що регулюють обсяги пропозицій виробника. Формування стратегії й тактики розвитку ВНЗ із урахуванням і на основі його інноваційного потенціалу дозволить на всіх стадіях його інноваційного циклу зміцнити конкурентні переваги й зайняти свою нішу в умовах формування механізму інноваційного розвитку, тобто прогнозувати потреби в обсягах і формах освітніх послуг, розробляти й тиражувати на ринок продукти інноваційної діяльності.

У справжніх умовах, коли автономія ВНЗ стає реальною, коли керівництву доводиться ухвалювати відповідальні розв'язки в нестандартних соціально-економічних середовищах, практика управління зажадала системного наукового бачення, передбачення, теоретичного обґрунтування.

Конкуренція на ринку інтелектуальної праці й інтелектуальної продукції ставить перед ВНЗ ряд специфічних завдань по задоволенню ринкового попиту, а також по забезпеченню їх стійкого функціонування й динамічного Розвитку [2].

Важливою складовою інвестицій в людський капітал є інвестиції в освіту. У ході досліджень переконаємося, що оцінка якості вищої освіти визначається передусім набуттям під час навчання можливості та спроможності випускника самостійно знайти своє місце на ринку праці та самореалізуватися у суспільстві.

Як безпосередній споживач кваліфікованої робочої сили, підприємство може прямо чи опосередковано впливати на процес підготовки та підвищення кваліфікації працівників у вітчизняних навчальних закладах. Опосередкований (непрямий) вплив на процес підготовки фахівців полягає у виборі підприємством одного чи кількох профільних навчальних закладів, випускники якого найбільше відповідають вимогам та критеріям даного підприємства щодо кваліфікації, напрямку підготовки та рівня знань працівників. Подальша співпраця з такими навчальними закладами може проявлятися також у виборі їх базовими навчальними закладами для підвищення кваліфікації співробітників. Безпосередній (прямий) вплив на процес підготовки фахівців вітчизняними закладами освіти, на жаль, дещо ускладнений через високий ступінь централізації та уніфікації процесу розробки на рівні Міністерства освіти і науки освітніх стандартів та навчальних програм підготовки фахівців вищими навчальними закладами. Неможливість забезпечення єдності теорії (навчання) та практики

(виробництва) є причиною невідповідності знань, які отримують сучасні студенти, вимогам, які пред'являють до сучасних фахівців на робочому місці.

Розвиток інноваційного циклу від стадії фундаментальних досліджень до випуску і реалізації наукомісткої продукції та технологій повинна забезпечити система вищої освіти. Інноваційна складова діяльності сучасних ВНЗ передбачає реформування як організаційних, так і інституційних аспектів. Подальшими напрямками цих перетворень є, зокрема, розвиток технологічно-наукових парків, інноваційно-технологічних центрів, що можуть бути асоційовано об'єднані ВНЗ або входити до його структури.

З метою підвищення ролі ВНЗ як центрів інноваційної активності в регіонах України необхідно створювати центри науково-інноваційної співпраці, покликани забезпечити інтеграцію ВНЗ з реальним сектором економіки для вирішення соціально-економічних проблем регіонів і реалізації державних цільових програм, пов'язаних з технологічним розвитком країни та її інтеграцією у світовий освітній простір. Подібний зв'язок з практикою забезпечить високий рівень формування "реального" людського капіталу, тобто тих знань, умінь та навичок, яких потребує сучасний роботодавець [1].

Стратегія реформування вищої школи повинна забезпечити передумови для використання інноваційних механізмів регулювання освітнього процесу, розробку нової концепції її саморозвитку, яка забезпечить впровадження сталого використання нововведень як основоположного принципу системи науки і освіти. Інструментом реалізації цієї стратегії має стати соціальне проектування, креативність технологій використання якого може забезпечити як реформування системи управління вищим навчальним закладом, так і новий формат організації процесу навчання.

Забезпечення високого професійного рівня випускників ВНЗ має бути реалізоване також завдяки впровадженню інноваційної моделі фахової підготовки студентів, яка розробляється та впроваджується у навчальний процес відповідно до сучасних вимог ринку праці України та новітніх результатів наукових досліджень в обраній сфері діяльності [8].

ВИСНОВКИ

Результати аналізу наукової літератури дали змогу визначити причини, що сприяють появі інновацій, а саме: зміна зовнішнього оточення, технологічні вимоги, конкуренція, нові організаційні структури, підвищення престижу організації, потреби ринку, ресурсне забезпечення управління тощо. При цьому саме конкуренція примушує організацію брати участь у формуванні ринку новацій за такими напрямками, як: розвиток власної наукової, науково-технічної та експериментальної бази; проведення досліджень на коопераційних засадах з іншими організаціями; оформлення замовлень на проведення науково-дослідних і експериментальних робіт іншою організацією; придбання ліцензії на право виробництва товарів чи надання послуг. Це повною мірою стосується діяльності освітніх організацій, у тому числі ВНЗ, на ринку праці [6].

Література:

1. Антошкіна Л.І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування. — К.: Видавничий дім "Корпорація", 2005. — 368 с.

2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. — 254 с.

3. Жукова В.О. Інноваційна модель розвитку вищого навчального закладу як чинник забезпечення високої якості підготовки фахівців / В.О. Жукова // Науковій праці КНТУ. Економічні науки, 2010, вип. 17

4. Кузнецова Н. Освіта, наука і виробництво як ключові компоненти механізму формування людських ресурсів інноваційного типу / Н. Кузнецова // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 4. — С. 39—42.

5. Левченко О.М. Економіка знань: управління розвитком людських ресурсів Великої Британії. — К.: Видавничий дім "Корпорація", 2005. — 292 с.

6. Пантелєєв М.С. Аналіз сучасних тенденцій управління навчальним закладом [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний%20прогрес%20та%20ефективність%20виробництва/2010/62/1_23.pdf

7. Рожнова Т.Є. Інноваційний аспект в управлінні вищим навчальним закладом на засадах інноваційних технологій [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/14524/1/23._Рожнова_Т.Є.pdf

8. Шурпа С.Я. Підвищення якості освіти шляхом інвестування в людський капітал на основі інноваційного підходу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://personal.pu.if.ua/depart/svitlana.shurpa/resource/file/Стаття_Шурпа%20С.Я..pdf

References:

1. Antoshkina, L. I. (2005), "Higher education Economy: trends and prospects for reform", publishing house "Corporation", Kyiv, Ukraine.

2. Grishanova, E. A. (2001), "Human capital formation in education and training", T-"Knowledge", Kyiv, Ukraine.

3. Zhukov, V. A. (2010), "Innovative model of development of higher educational institution as a factor in providing a high quality of training", Scientific works of KNTU [Economic science], no. 17.

4. Kuznetsova N. (2009), "Education, science and production as key components of the mechanism of formation of human resources, innovative type", Ukraine: aspects of labour, no. 4, pp. 39—42.

5. Levchenko, A. M. (2005), "Economy of education: management of human resources development in the UK", Publishing house "Corporation", Kyiv, Ukraine.

6. Panteleev, M. K. (2010), "Analysis of current trends in management of educational institution", available at: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний%20прогрес%20та%20ефективність%20виробництва/2010/62/1_23.pdf (Accessed 5 may 2015).

7. Rozhnova, T. E. (2012), "The innovative aspect in the management of higher education institution on the basis of innovative technologies", available at: http://eprints.zu.edu.ua/14524/1/23._Рожнова_Т.Є.pdf (Accessed 7 may 2015).

8. Shurpa, S. Y. (2013), "Improving the quality of education by investing in human capital through innovative approach", available at: http://personal.pu.if.ua/depart/svitlana.shurpa/resource/file/Стаття_Шурпа%20С.Я..pdf (Accessed 12 may 2015).

Стаття надійшла до редакції 15.05.2015 р.